Wat zijn randvoorwaarden voor kennisdeling en kennisbenutting tussen professionele leergemeenschappen?

Beantwoord door Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde).

26 april 2022

KR. 1398

Kort antwoord

Om de kwaliteit van het onderwijs te optimaliseren kunnen docenten hun krachten bundelen en gezamenlijk aan de slag gaan in professionele leergemeenschappen. Een langetermijnplanning met een gestructureerde aanpak, faciliteiten en tijd, stimulerend leiderschap en eigenaarschap van docenten van de opgedane kennis tijdens de professionele leergemeenschap kunnen kennisdeling tussen en kennisbenutting van professionele leergemeenschappen bevorderen.

Antwoord

Om de kwaliteit van het onderwijs te optimaliseren kunnen docenten hun krachten bundelen en gezamenlijk aan de slag gaan met innovaties. Een mogelijke vorm die volgens onderzoek veelbelovend is, is het starten van professionele leergemeenschappen (professional learning communities) bestaande uit docenten die gezamenlijk met een onderwijsthema aan de slag gaan. Volgens Van Toly en Schenke (2020, p.2) is een professionele leergemeenschap “een georganiseerde en doelgerichte manier om met en van elkaar te leren en zo te komen tot collectieve kenniscreatie”. Naast het “gezamenlijk verbeteren van het leren van de student” staat de “ontwikkeling en professionalisering” van de docenten zelf als onderdeel van de professionele leergemeenschap centraal (Van Toly en Schenke, t.a.p.). Wens is om de opgedane kennis van de professionele leergemeenschap te kunnen delen en benutten. De opgedane kennis kan gedeeld worden via bijvoorbeeld het beschikbaar maken van de eigen (onderzoeks)bevindingen of die van andere scholen naast het delen van kennis via good en bad practices, wetenschappelijke literatuur, filmpjes, verhalen en vakliteratuur (Kennisrotonde, 2020). Naast kennisdeling is het ook mogelijk om de kennis te benutten en samen met de deelnemers van de professionele leergemeenschap “betekenis te geven aan verschillende kennisbronnen, die kennis en inzichten te relateren aan de eigen schoolpraktijk en context en daarin toe te passen” (Kennisrotonde, 2020). Vraag is hoe men ervoor kan zorgen, dat kennisdeling en kennisbenutting van de opgedane bevindingen van de professionele leergemeenschappen plaatsvindt.

Basis van kennisdeling: Interne oriëntatie

Randvoorwaarden als een langetermijnplanning met een gestructureerde aanpak, faciliteiten en tijd, stimulerend leiderschap en eigenaarschap van docenten kunnen kennisdeling en kennisbenutting tussen professionele leergemeenschappen bevorderen. Kwalitatief onderzoek onder medewerkers van centra voor maatschappelijke ontwikkeling toont aan, dat om kennis te delen met medewerkers (onderling) zij

met name behoefte hebben aan intern gerichte faciliteiten om kennis te kunnen delen, zoals een actieve rol van het management, een goede centrale informatievoorziening, een sterk elan van de medewerker (passie en gedrevenheid van de medewerker om het werk te doen), een stimulerende cultuur (voor continu leren, experimenteren en zelfreflectie) en de mogelijkheid tot teamleren (waarin collega's samen in gesprek gaan en samenwerken om vanuit verschillende invalshoeken het werk te kunnen optimaliseren) (Venhuizen & De Greef, 2005). De meeste onderzoeken naar kennisdeling en -benutting van de opgedane bevindingen van de professionele leergemeenschap bevestigen dit. Uit deze onderzoeken zijn een aantal factoren af te leiden, te weten:

1. *Gestructureerde aanpak* van de ontwikkeling van de nieuwe kennis en vaardigheden binnen de professionele leergemeenschap met een *langetermijnplanning* om de opgedane kennis toe te passen in de onderwijspraktijk van de docenten
2. *Faciliteiten* en *tijd* vanuit schoolleiders voor docenten
3. *Stimulerend leiderschap* van de schoolleider en de leider van de professionele leergemeenschap gericht op de andere deelnemers
4. *Eigenaarschap* van docenten van de opgedane kennis tijdens de professionele leergemeenschap

Gestructureerde aanpak met langetermijnplanning

Kwalitatief longitudinaal onderzoek van Prenger et al. (2020) onder verschillende professionele leergemeenschappen toont aan, dat om de opgedane kennis van de professionele leergemeenschap duurzaam te kunnen toepassen door de docenten een gestructureerde aanpak van het integreren van de nieuwe kennis en vaardigheden in de onderwijspraktijk noodzakelijk is. Bij de start van een professionele leergemeenschap moet onder andere een plan met een doel voor de lange termijn worden ontwikkeld. Juist bij aanvang moet worden vastgesteld hoe men de opgedane bevindingen kan gebruiken om uiteindelijk de kwaliteit van het onderwijs te kunnen optimaliseren.

Faciliteiten en tijd

Wil men kennisdeling en kennisbenutting onder docenten tussen een professionele leergemeenschap bevorderen dan is praktische ondersteuning vanuit de scholen dan wel de overkoepelende organisatie (waarin de scholen samenwerken) noodzakelijk. Literatuuronderzoek van Poortman (2020) laat zien dat naast tijd voor deelname aan de bijeenkomsten van de professionele leergemeenschap docenten ook tijd moeten krijgen om samen met collega's binnen hun school te experimenteren met de opgedane bevindingen. Dat interne faciliteiten voor docenten zoals tijd noodzakelijk zijn, wordt bevestigd door kwantitatief onderzoek middels een vragenlijst onder 126 docenten in het voortgezet onderwijs. Uit effectanalyses tussen de factoren blijkt dat onder andere contextuele factoren kennisdeling onder docenten kunnen bevorderen (Vermeulen et al., 2014). Met name de hulpbronnen en praktijken die door de organisatie worden ingezet (zoals doorgroeimogelijkheden, begeleiding bij de loopbaan en opleidingsmogelijkheden voor docenten) om de vaardigheid, motivatie, maar ook de kunde van de docent tijdens het lesgeven te vergroten, kunnen kennisdeling tussen docenten stimuleren (Vermeulen et al., 2014).

Stimulerend leiderschap

Een cruciale factor voor het benutten van de opgedane kennis uit professionele leergemeenschappen is stimulerend leiderschap van de leider van de professionele leergemeenschap gericht op de andere deelnemers. Longitudinaal casestudy onderzoek onder vier professionele leergemeenschappen in scholen toont aan, dat de opgedane bevindingen duurzaam kunnen worden benut in de school als docenten ervan overtuigd zijn dat ze de kennis intern onderling moeten afstemmen en daarnaast ook ruimte krijgen om deze kennis te gaan toepassen (Schaap & De Bruijn, 2018). Naast de deelnemers van de professionele leergemeenschap zal onder andere ook een stimulerende schoolleider intern moeten aangeven dat het van belang is om het vraagstuk van de professionele leergemeenschap en de bijbehorende bevindingen af te stemmen op de activiteiten binnen de school. Daarnaast zal de schooleider een proces van socialisatie in gang moeten zetten, oftewel een proces waarin docenten en andere collega's de opgedane bevindingen bespreken en gaan toepassen in hun onderwijspraktijk. Samen met de deelnemers van de professionele leergemeenschap kan de schoolleider stimuleren dat de opgedane bevindingen in de onderwijspraktijk van de school worden gebruikt. Een casestudy (waarin vier professionele leergemeenschappen zes maanden intensief zijn gevolgd) van Thornton en Cherrington (2014) bevestigt dat de schoolleider een belangrijke rol heeft in het stimuleren van het gebruik van de opgedane kennis van een professionele leergemeenschap. Met name leiderschap naast betrouwbare en respectvolle samenwerkingsrelaties tussen docenten kunnen van invloed zijn op het toepassen van de bevindingen in de (school)praktijk.

Eigenaarschap van docenten

Ook eigenaarschap van docenten van de opgedane kennis tijdens de professionele leergemeenschap en het vermogen van de docenten (ook buiten de professionele leergemeenschap) om dit te kunnen toepassen zijn belangrijke factoren bij kennisdeling van de opgedane ervaringen van de professionele leergemeenschappen. Uit het kwantitatief onderzoek van Vermeulen et al. (2014) middels een vragenlijst onder 126 docenten in het voortgezet onderwijs wordt ook duidelijk dat het van belang is dat de docent ervan overtuigd is dat deze kan omgaan met problemen binnen het werk (met andere woorden de mate van self-efficacy) (Vermeulen et al., p.398). Het bevorderen van de empowerment van de docent zorgt ervoor dat deze de opgedane kennis eerder kan toepassen. Daarnaast blijkt uit het eerder genoemde onderzoek van Schaap en De Bruijn (2018) dat een sterk gevoel van eigenaarschap van de opgedane bevindingen van docenten en andere professionals binnen de school maar ook van de deelnemers van de professionele leergemeenschap ervoor kan zorgen dat de kennis duurzaam kan worden toegepast in de school.

Geraadpleegde bronnen

Kennisrotonde. (2020). Welke stimulansen van buiten zijn effectief om kennisdeling en –benutting binnen professionele netwerken in het onderwijs te realiseren? (KR.1005). Kennisrotonde.

Poortman, C. (2020). Onderzoek naar PLG's: pilots voor de ontwikkeling van professionele leergemeenschappen. In De Jong, F. & Van Wijck, T., *Ervaringen vanuit de praktijk van professionele leergemeenschappen (PLG's): Achtergronden, ervaringen en tips* (pp.54-61). Aeres Hogeschool Wageningen.

Prenger, R., Poortman, C.L., & Handelzalts, A. (2020). Professional learning networks: From teacher learning to school improvement? *Journal of Educational Change*, *22*, 13-52.

Schaap, H., & De Bruijn, E. (2018). Elements affecting the development of professional learning communities in schools. *Learning Environments Research*, *21*, 109-134.

Thornton, K., & Cherrington, S. (2014). Leadership in professional learning communities. *Australasian Journal of Early Childhood*, *39*(3), 94-102.

Van Toly, R., & Schenke, W. (2020). Professionele leergemeenschappen: Docenten leren als collectief. *Canon beroepsonderwijs*. ECBO.

Venhuizen, E., & De Greef, M. (2005). *Kansen voor kennis: Een onderzoek naar kennisdeling*. Radboud Universiteit.

Vermeulen, M., Runhaar, P., Konermann, J., & Sanders, K. (2014). Kennis delen onder leraren: Een onderzoek naar de relaties tussen occupational self-efficacy, werkbevlogenheid, human resource management en kennis delen. *Pedagogische Studiën*, *91*, 397-410.

Meer weten?

Wat zijn succesvolle interventies bij het faciliteren van leergemeenschappen?

Welke stimulansen van buiten zijn effectief om kennisdeling en –benutting binnen professionele netwerken in het onderwijs te realiseren?

Over deze vraag

Opgesteld door:	Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Projectleider PO instelling
Onderwijssector:	Primair Onderwijs
Trefwoorden:	Professionele leergemeenschappen – onderwijsteams – kennisdeling – kennisbenutting
Referentie:	Kennisrotonde. (2022). *Wat zijn randvoorwaarden voor kennisdeling en kennisbenutting tussen professionele leergemeenschappen?* (KR. 1398)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.